

Ngôn ngữ lập trình C

B5: Các phép toán trong C

PHENIKAA
UNIVERSITY

Khoa Công nghệ thông tin

Chủ đề

- Các phép toán trong C
  - Nhóm các phép toán số học.
  - Nhóm các phép toán thao tác trên bit.
  - Nhóm các phép toán quan hệ.
  - Nhóm các phép toán logic.
  - Ngoài ra C còn cung cấp một số phép toán khác nữa như phép gán, phép lấy địa chỉ...
  - Bài tập thực hành.

Phép toán số học

Toán tử	Ý nghĩa	Kiểu dữ liệu của toán hạng	Ví dụ
-	Phép đổi dấu	Số thực hoặc số nguyên	<code>int a, b;</code> <code>-12; -a; -25.6;</code>
+	Phép toán cộng	Số thực hoặc số nguyên	<code>float x, y;</code> <code>5 + 8; a + x;</code> <code>3.6 + 2.9;</code>
-	Phép toán trừ	Số thực hoặc số nguyên	<code>3 - 1.6; a - 5;</code>
*	Phép toán nhân	Số thực hoặc số nguyên	<code>a * b; b * y;</code> <code>2.6 * 1.7;</code>
/	Phép toán chia	Số thực hoặc số nguyên	<code>10.0/3.0; (bằng 3.33...)</code> <code>10/3.0; (bằng 3.33...)</code> <code>10.0/3; (bằng 3.33...)</code>
/	Phép chia lấy phần nguyên	Giữa 2 số nguyên	<code>10/3; (bằng 3)</code>
%	Phép chia lấy phần dư	Giữa 2 số nguyên	<code>10%3; (bằng 1)</code>

Phép toán trên bits

Toán tử	Ý nghĩa	Kiểu dữ liệu của toán hạng	Ví dụ	
&	Phép VÀ nhị phân	2 số nhị phân	0 & 0	(có giá trị 0)
			0 & 1	(có giá trị 0)
			1 & 0	(có giá trị 0)
			1 & 1	(có giá trị 1)
			101 & 110	(có giá trị 100)
	Phép HOẶC nhị phân	2 số nhị phân	0 0	(có giá trị 0)
			0 1	(có giá trị 0)
			1 0	(có giá trị 0)
			1 1	(có giá trị 1)
			101 110	(có giá trị 111)

Phép toán trên bits

^	Phép HOẶC CÓ LOẠI TRỪ nhị phân	2 số nhị phân	$0 \wedge 0$	(có giá trị 0)
			$0 \wedge 1$	(có giá trị 1)
			$1 \wedge 0$	(có giá trị 1)
			$1 \wedge 1$	(có giá trị 0)
			$101 \wedge 110$	(có giá trị 011)
<<	Phép DỊCH TRÁI nhị phân	Số nhị phân	$a \ll n$	(có giá trị $a \cdot 2^n$)
			$101 \ll 2$	(có giá trị 10100)
>>	Phép DỊCH PHẢI nhị phân	Số nhị phân	$a \gg n$	(có giá trị $a / 2^n$)
			$101 \gg 2$	(có giá trị 1)
~	Phép ĐẢO BIT nhị phân (lấy Bù 1)	Số nhị phân	~ 0	(có giá trị 1)
			~ 1	(có giá trị 0)
			~ 110	(có giá trị 001)

Phép toán quan hệ

Toán tử	Ý nghĩa	Ví dụ
$>$	So sánh lớn hơn giữa 2 số nguyên hoặc thực.	$2 > 3$ (có giá trị 0) $6 > 4$ (có giá trị 1) $a > b$
$>=$	So sánh lớn hơn hoặc bằng giữa 2 số nguyên hoặc thực.	$6 >= 4$ (có giá trị 1) $x >= a$
$<$	So sánh nhỏ hơn giữa 2 số nguyên hoặc thực.	$5 < 3$ (có giá trị 0),
$<=$	So sánh nhỏ hơn hoặc bằng giữa 2 số nguyên hoặc thực.	$5 <= 5$ (có giá trị 1) $2 <= 9$ (có giá trị 1)
$==$	So sánh bằng nhau giữa 2 số nguyên hoặc thực.	$3 == 4$ (có giá trị 0) $a == b$
$!=$	So sánh không bằng (so sánh khác) giữa 2 số nguyên hoặc thực.	$5 != 6$ (có giá trị 1) $6 != 6$ (có giá trị 0)

Phép toán logic

Toán tử	Ý nghĩa	Kiểu dữ liệu của toán hạng	Ví dụ
&&	Phép VÀ LOGIC. Biểu thức VÀ LOGIC bằng 1 khi và chỉ khi cả 2 toán hạng đều bằng 1	Hai biểu thức logic	$3 < 5 \ \&\& \ 4 < 6$ (có giá trị 1) $2 < 1 \ \&\& \ 2 < 3$ (có giá trị 0) $a > b \ \&\& \ c < d$
	Phép HOẶC LOGIC. Biểu thức HOẶC LOGIC bằng 0 khi và chỉ khi cả 2 toán hạng bằng 0.	Hai biểu thức logic	$6 \ \ 0$ (có giá trị 1) $3 < 2 \ \ 3 < 3$ (có giá trị 0) $x \geq a \ \ x == 0$
!	Phép PHỦ ĐỊNH LOGIC một ngôi. Biểu thức PHỦ ĐỊNH LOGIC có giá trị bằng 1 nếu toán hạng bằng 0 và có giá trị bằng 0 nếu toán hạng bằng 1	Biểu thức logic	$!3$ (có giá trị 0) $!(2 > 5)$ (có giá trị 1)

Phép gán

- Cú pháp:

```
tên_biến = biểu_thức;
```

- Ý nghĩa: Lấy giá trị của biểu_thức gán cho tên_biến.

- Ví dụ:

```
- int a, b, c;
```

```
- a = 3;
```

```
- b = a + 5;
```

```
- c = a * b;
```


Phép gán

- Biểu thức gán là biểu thức nên nó cũng có giá trị.
- Giá trị của biểu thức gán bằng giá trị của biểu_thức → Có thể gán giá trị của biểu thức gán cho một biến khác hoặc sử dụng như một biểu thức bình thường.
- Ví dụ:
  - `int a,b,c;`
  - `a=b=2007;`
  - `c=(a=20)*(b=30);`

Phép gán

- Phép toán gán thu gọn:

$x = x + y;$ giống như $x += y;$

- Dạng lệnh gán thu gọn này còn áp dụng được với các phép toán khác:

$+, -, *, /, \%, >>, <<, \&, |, ^$

Thứ tự ưu tiên các phép toán

Mức	Các toán tử	Trật tự kết hợp
1	() [] . -> ++ (hậu tố) -- hậu tố	----->
2	! ~ ++ (tiền tố) -- (tiền tố) - *	<-----
	& sizeof	
3	* / %	----->
4	+ -	----->
5	<< >>	----->
6	< <= > >=	----->
7	== !=	----->
8	&	----->
9	^	----->
10		----->
11	&&	----->
12		----->
13	?:	<-----
14	= += -=	<-----

Nguyên tắc xác định trật tự thực hiện các phép toán

- Biểu thức con trong ngoặc được tính toán trước các phép toán khác
- Phép toán một ngôi đứng bên trái toán hạng được kết hợp với toán hạng đi liền nó.
- Nếu toán hạng đứng cạnh hai toán tử thì có 2 khả năng là:
  - Nếu hai toán tử có độ ưu tiên khác nhau thì toán tử nào có độ ưu tiên cao hơn sẽ kết hợp với toán hạng
  - Nếu hai toán tử cùng độ ưu tiên thì dựa vào trật tự kết hợp của các toán tử để xác định toán tử được kết hợp với toán hạng.

Các loại biểu thức

- Biểu thức số học:
  - Là biểu thức mà giá trị của nó là các đại lượng số học (số nguyên, số thực).
  - Các toán tử là các phép toán số học (cộng, trừ, nhân, chia...).
  - Các toán hạng là các đại lượng số học (số, biến, hằng).
- Ví dụ:
  - a, b, c là các biến thuộc một kiểu dữ liệu số nào đó.
  - $3 * 3.7$
  - $8 + 6 / 3$
  - $a + b - c \dots$

Các loại biểu thức

- Biểu thức logic:
  - Là biểu thức mà giá trị của nó là các giá trị logic, tức là một trong hai giá trị: Đúng (TRUE) hoặc Sai (FALSE).
    - Giá trị nguyên khác 0: Đúng (TRUE),
    - Giá trị 0: Sai (FALSE).
- Các phép toán logic gồm có:
  - AND: VÀ logic, kí hiệu là &&
  - OR: HOẶC logic, kí hiệu là ||
  - NOT: PHỦ ĐỊNH, kí hiệu là !

Các loại biểu thức

- Ví dụ về biểu thức logic:

- `(5 > 7) && (9!=10)`   • `// có giá trị logic là sai, FALSE`
- `0 || 1`   • `// có giá trị logic là đúng, TRUE`
- `(5 > 7) || (9!=10)`   • `// có giá trị logic là đúng, TRUE`
- `0`   • `// có giá trị logic là sai, FALSE`
- `!0`   • `// phủ định của 0, có giá trị logic là đúng, TRUE`
- `3`   • `// có giá trị logic là đúng, TRUE`
- `!3`   • `// phủ định của 3, có giá trị logic là sai, FALSE`
- `(a > b) && ( a < b)`   • `// Có giá trị sai, FALSE. Giả sử a, b là 2 biến kiểu int`

Các loại biểu thức

- Biểu thức quan hệ:
    - Là những biểu thức trong đó có sử dụng các toán tử quan hệ so sánh như lớn hơn, nhỏ hơn, bằng nhau, khác nhau, ...
    - Chỉ có thể nhận giá trị là một trong 2 giá trị Đúng (TRUE) hoặc Sai (FALSE).
- Biểu thức quan hệ là một trường hợp riêng của biểu thức logic.

Các loại biểu thức

- Ví dụ về biểu thức quan hệ:

- $5 > 7$

- $9 \neq 10$

- $2 \geq 2$

- $a > b$

- $a+1 > a$

- *// có giá trị logic là sai, FALSE*

- *// có giá trị logic là đúng, TRUE*

- *// có giá trị logic là đúng, TRUE*

- *// giả sử a, b là 2 biến kiểu int*

- *// có giá trị đúng, TRUE*

Sử dụng biểu thức

- Làm vế phải của lệnh gán.
- Làm toán hạng trong các biểu thức khác.
- Làm tham số thực trong lời gọi hàm.
- Làm chỉ số trong các cấu trúc lặp `for`, `while`, `do while`.
- Làm biểu thức kiểm tra trong các cấu trúc rẽ nhánh `if`, `switch`.

Một số toán tử đặc trưng

- Phép toán lấy địa chỉ biến (&):

`&<tên biến>;`

- Các phép toán tăng giảm một đơn vị: Tăng hoặc giảm một đơn vị cho biến.

`<tên biến> = <tên biến> + 1;`

$\Leftrightarrow$ `<tên biến>++`

`<tên biến> = <tên biến> - 1;`

$\Leftrightarrow$ `<tên biến>--`

- Ví dụ:

`- int a = 5;`

`- float x = 10;`

`- a++; // tương đương với a = a + 1;`

`- x--; // tương đương với x = x - 1;`

Một số toán tử đặc trưng

- Các phép toán tăng giảm một đơn vị:
  - Tiền tố: Thay đổi giá trị của biến trước khi sử dụng.
  - Hậu tố: Tính toán giá trị của biểu thức bằng giá trị ban đầu của biến, sau đó mới thay đổi giá trị của biến

- Ví dụ:

```
int a, b, c;
```

```
a=3; // a bằng 3
```

```
b=a++; // Dạng hậu tố: b bằng 3, a bằng 4
```

```
c=++b; // Dạng tiền tố: b bằng 4, c bằng 4
```

Một số toán tử đặc trưng

- Phép toán chuyển đổi kiểu bắt buộc:
`(<kiểu dữ liệu mới>) <biểu thức>;`
- Chương trình dịch sẽ tự động chuyển đổi kiểu:
  - Số nguyên: `int` $\rightarrow$ `long int`
  - Số: `long int` $\rightarrow$ `float`
- Ngược lại
  - Số nguyên `long int` 50,000 không phải là một số nguyên kiểu `int` vì phạm vi biểu diễn của kiểu `int` là từ (-32,768 đến 32,767) $\rightarrow$ **Phải ép kiểu**
- C hỗ trợ chuyển kiểu tự động trong những trường hợp sau

`char` $\rightarrow$ `int` $\rightarrow$ `long int` $\rightarrow$ `float` $\rightarrow$ `double` $\rightarrow$ `long double`

Biểu thức điều kiện

- Cú pháp:

`biểu_thức_1 ? biểu_thức_2 : biểu_thức_3`

- Giá trị của biểu thức điều kiện:

- Nhận giá trị của `biểu_thức_2` nếu `biểu_thức_1` có giá trị khác 0 (tương ứng với giá trị logic ĐÚNG),
- Ngược lại: Giá trị của `biểu_thức_3` nếu `biểu_thức_1` có giá trị bằng 0 (tương ứng với giá trị logic SAI).

- Ví dụ:

```
float x, y, z;    // khai báo biến
x = 3.8; y = 2.6; // gán giá trị cho các biến x, y
z = (x < y) ? x : y; // z sẽ có giá trị bằng giá trị
                    // nhỏ nhất trong 2 số x và y
```

BÀI TẬP

1. Chương trình sau in ra kết quả gì?

```
1  #include <stdio.h>
2  int main()
3  {
4      int a = -2, b = 2, c, d;
5      c = ((a+b) == !b);
6      a = -((a < c) || (--b == c));
7      d = (!(a != -c) && (b+a >= c) && ((a+c)%2 || (-a+c-b)));
8      printf("Ket qua d=%d\n",d);
9      return 0;
10 }
```

BÀI TẬP

2. Tính giá trị của biểu thức sau và đưa ra kết quả ra màn hình cùng với giá trị của biến a, b, c (với a, b, c là các số nguyên nhập vào từ bàn phím) sau khi thực hiện phép toán:

$$Kq1 = a++ + ++a$$

$$Kq2 = --a - b-- * ++c$$

3. Dùng biểu thức điều kiện ?: để đưa ra số lớn nhất trong 3 số thực nhập vào từ bàn phím.

BÀI TẬP

4. Viết chương trình đọc lượng nước tiêu thụ theo mét khối và tính số tiền phải trả theo bảng sau.

Ví dụ: nếu mức tiêu thụ là 35cm thì chi phí cuối cùng được tính như sau: chi phí = $(30-5)*1,2 + (35-30)*1,5$.

<i>CONSUMPTION (CM)</i>	<i>COST (CM)</i>
[0–5]	0
(5–30]	1.2
> 30	1.5

BÀI TẬP

5. Nhập từ bàn phím vào 3 số thực a, b, c . Tính delta theo công thức sau: $b^2 - 4.a.c$ rồi đưa kết quả ra màn hình.

6. Viết chương trình giải phương trình bậc 2:

$$a.x^2 + b.x + c = 0$$

Với a, b, c là các số thực nhập từ bàn phím sao cho $\text{delta} > 0$.

7. Tính giá trị của biểu thức sau:

$$F = \frac{x + y + \sqrt{z}}{x^2 + y^2 + 1} - |\sin(x) - z \cos(y)|$$

Với x, y, z là các số thực bất kỳ nhập từ bàn phím. Gợi ý: sử dụng các hàm trong thư viện `math.h` như: `sqrt`: tính căn bậc 2; `sin/cos`: để tính sin/cos; sử dụng thư viện `stdlib.h` có hàm `abs/fabs`: tính giá trị tuyệt đối của số nguyên/thực;